

Safareig a les golfes

Influència de l'àrab a l'aula de català

Anna Guaita Crespo

UNIVERSITÄT
LEIPZIG

■ safareig

Partició sil·làbica: sa_fa_reig

Etimologia: de l'ar. vg. *ṣahrîğ* 'bassal', probablement d'origen irànic 1a font: 1205

[**plural safareigs o safaretjos**] *masculí*

1. CONSTRUCCIÓ

1. Receptacle generalment de parets d'obra i de forma rectangular o circular, utilitzat per a omplir-lo d'aigua que serveix ordinàriament per a regar.
2. Receptacle més o menys gran, generalment paral·lelepípedic, de parets d'obra o de formigó armat, que hom omple d'aigua i serveix per a rentar-hi la roba.
3. Petita cambra, indret, en una casa, generalment prop de la cuina, on és instal·lat o construït el safareig.
4. **safareig de llanes** Establiment on hom descrua, renta i blanqueja la llana.

2. **fer-hi** (o **haver-hi**) **safareig** *figuradament* i *col·loquialment* Haver-hi enraonies, xafarderies. *No ho diguis a ningú, perquè la gent de seguida hi faria safareig.*

<https://www.diccionari.cat/GDLC/safareig>

■ golfa

Etimologia: de l'àr. *ḡurfā* 'sala de dalt', cat. ant. *algorfa* 1a font: s. XIV, Jaume I

femení [generalment en *p*] **CONSTRUCCIÓ** Espai comprès entre la teulada i el sostre més alt d'una casa, destinat a protegir-la del fred i de la calor del sol, el qual hom aprofita per als mals endreços, per a guardar-hi patates, fruita, etc.

<https://www.diccionari.cat/GDLC/golfa>

Estructuració

- Per què cal parlar més de l'herència àrab? Descolonització de les aules
- Com podem incloure aquesta temàtica a l'aula?
- Conclusions i aportacions

Descolonitzar l'acadèmia

Què vol dir això?

Per què volem descolonitzar l'acadèmia?

1. **Justícia històrica:** reconèixer i rectificar els emmudiments històrics causats pel colonialisme
2. **Innovació i creativitat:** presentar diverses formes de coneixement, ampliar el ventall de recursos, mantenir-se al discurs polític actual
3. **Diversitat de perspectives:** enriquir el debat acadèmic, donar veu a aspectes tradicionalment marginats en l'acadèmia
4. **Rellevància:** donar visibilitat a un material d'importància i alta qualitat

Com comencem a descolonitzar l'academia?

Diversificar el currículum acadèmic:

Incloure perspectives i coneixements de cultures no occidentals, així com treballs d'acadèmics de diverses parts del món, per donar veu a la diversitat de pensament i experiències.

Promoure la inclusió i la representació:

Assegurar la representació equitativa de professors, investigadors i estudiants de diferents orígens socioculturals, creant espais d'aprenentatge inclusius i respectuosos.

Revisar i reformar les pràctiques acadèmiques:

Reavaluar els mètodes d'investigació i publicació per evitar els biaixos eurocèntrics, fomentant la col·laboració amb institucions i comunitats locals i reconeixent les formes de coneixement tradicionals i indígenes.

Al-Àndalus, l'àrab (i tot això)

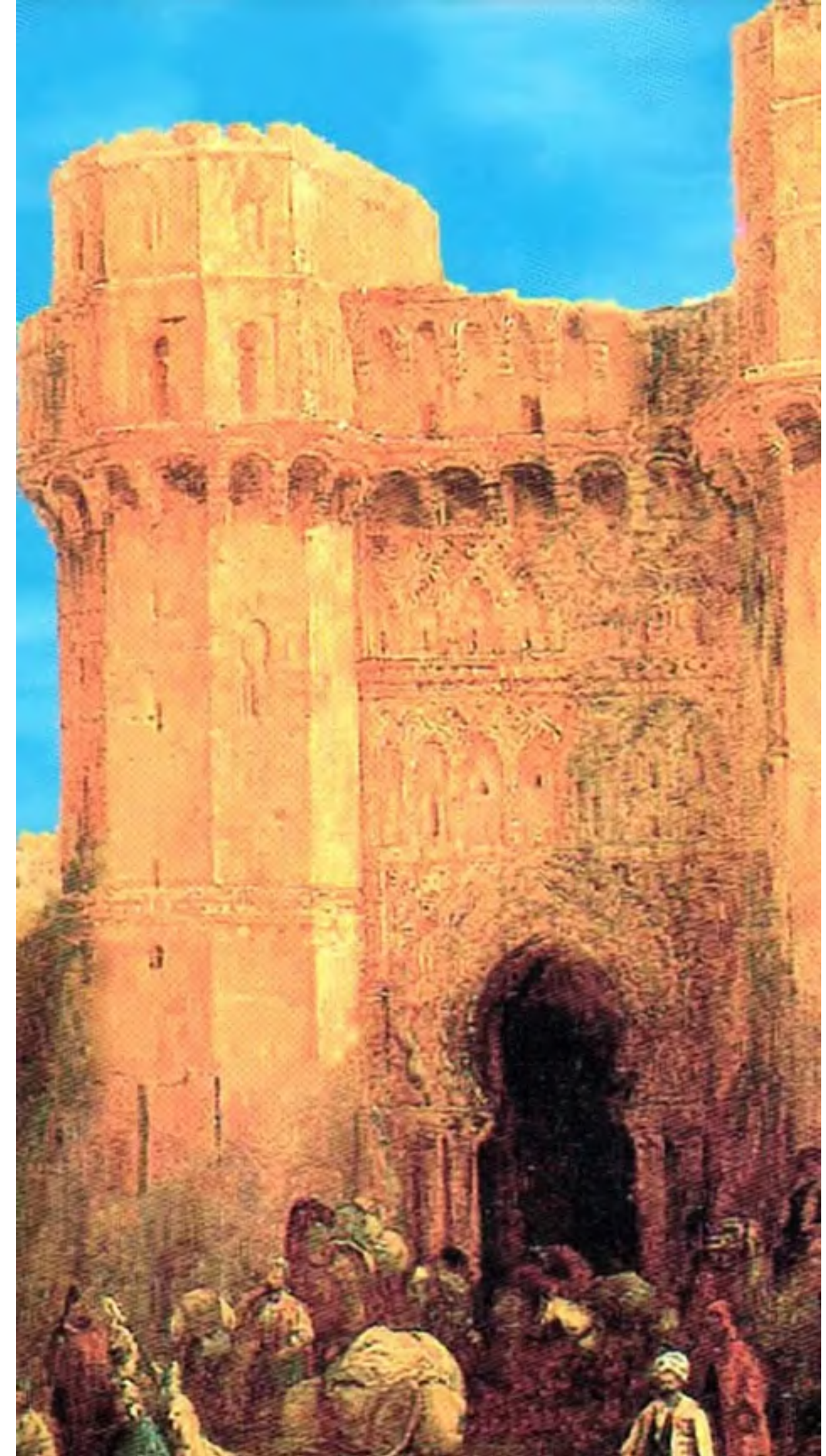
Com tractem l'herència àrab a l'aula de català?

Influència lingüística

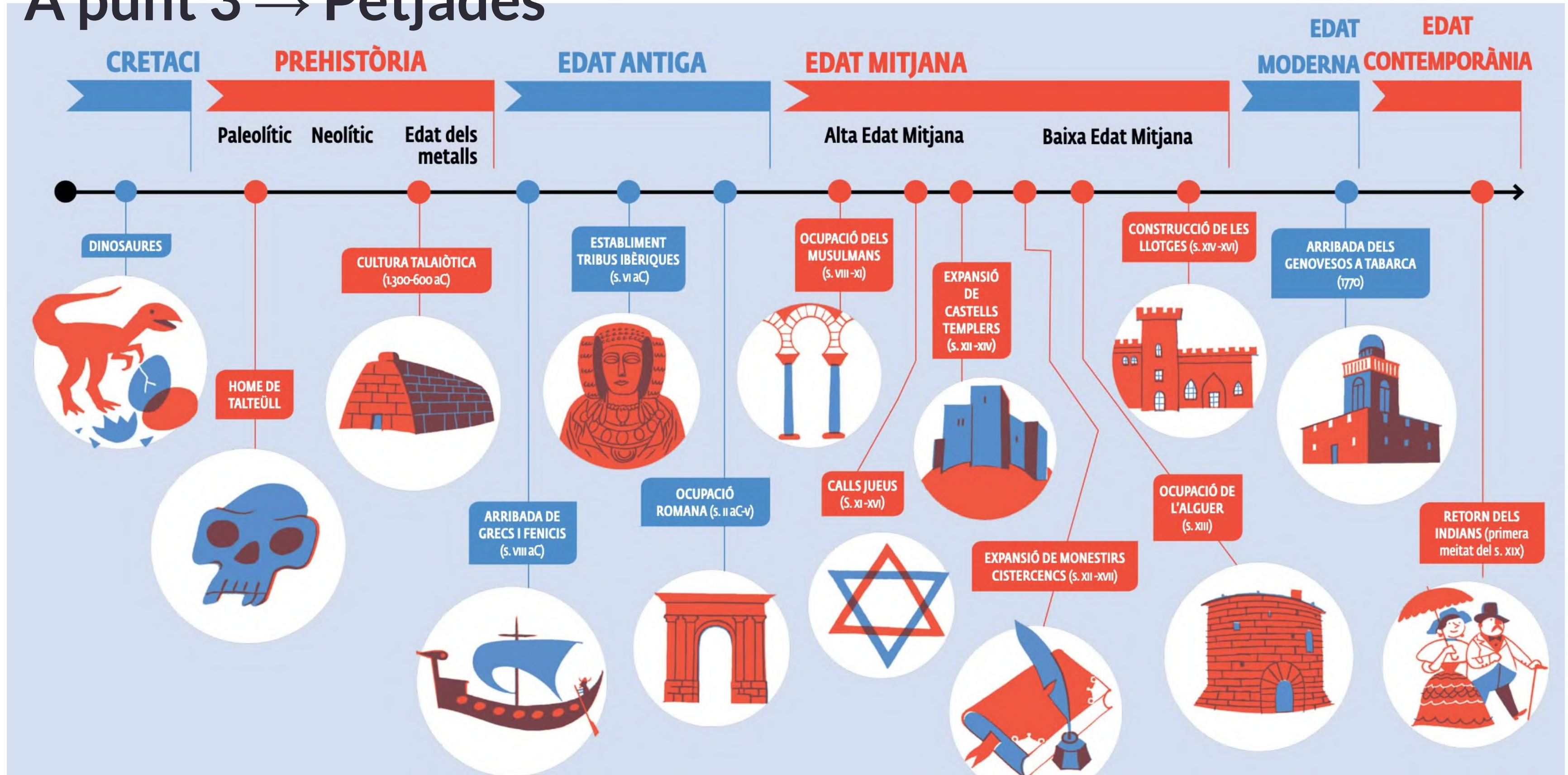
- Presentem paraules catalanes que tenen origen àrab.
- Analitzem les etimologies d'aquestes paraules i com han evolucionat fins a formar part del català modern.

Introducció històrica i cultural

- Expliquem el context històric de la presència àrab a la península Ibèrica, especialment durant el període d'Al-Àndalus.
- Destaquem les contribucions culturals, científiques i tecnològiques dels àrabs en aquella època.

A punt 3 → Petjades

Els musulmans es van expandir per les terres de Tortosa, Lleida i Tarragona, però va ser al País Valencià i a l'illa de Mallorca on la seva estada es va allargar durant cinc-cents anys. Malauradament, queden pocs rastres visibles de l'estada dels musulmans a l'illa. La més representativa són els banys àrabs o *hammam* que hi ha als jardins de Can Serra, a Palma, que els musulmans anomenaven *Madinat Mayurca*. És molt possible que els banys formessin part del palau d'algun noble, però actualment només en queden dos espais. El principal s'aguanta amb dotze columnes amb capitells ornamentats. El més curiós és que cada capitell té una decoració diferent; es creu que en fer els banys es devien aprofitar parts de construccions romanes anteriors.

1. La paella valenciana és un dels plats més famosos fets amb arròs, però la gastronomia catalana és plena de receptes d'arròs. Quina importància té l'arròs en la teua cultura? Quin és el plat més típic fet amb arròs? Comenta-ho amb el teu company.
2. En grups. Busqueu deu paraules en català d'origen àrab. Presenteu-les als altres grups i expliqueu-ne el significat.

Activitats pràctiques

- Fem activitats de comparació de paraules i expressions entre el català i l'àrab per veure similituds i diferències.
- Organitzem jocs de vocabulari o projectes de recerca sobre la influència àrab en diferents àmbits (gastronomia, arquitectura, ciències, etc.).

Recursos audiovisuals

- Utilitzem documentals, vídeos educatius i altres materials multimèdia que expliquin la influència de la cultura àrab a Catalunya i Espanya.
  - Música amb arrels andalusines. La llista és inacabable: [Jordi Savall](#), [Maria del Mar Bonet](#), [Capella de Ministrers](#), [Efrén López](#), [Mara Aranda](#), [Quico el Célio](#), [Al Tall](#), [Sandra Monfort](#), [Pep Gimeno Botifarra](#). O fins i tot [Xavi Sarrià](#) amb propostes de fusió actuals. I és que des de la dolçaina i la xirimia fins al tabal, la guitarra o el llaüt tenen orígens andalusins.

Col·laboració amb experts

- Convidem experts en cultura àrab, lingüística o història per donar xerrades o tallers als estudiants.
- Potenciem les col·laboracions amb comunitats locals àrabs per enriquir les classes amb experiències reals.
  - No és casualitat que moltes de les **principals arabistes i historiadores** sobre el període andalusí siguin dels Països Catalans. Cal llegir i estudiar les nombroses obres de [Dolors Bramon](#), [Carme Barceló](#), [Margarida Castells](#), [Ana Labarta](#), [Josefina Veglison](#) i [Helena Kirchner](#), així com les de [Mikel de Epalza](#), [Miquel Barceló](#), [Josep Torró](#), [Joan Negre](#) o [Ferran Esquilache](#).

Materials de lectura i investigació

- Proporcionem als estudiants llibres, articles i altres materials de lectura sobre la influència àrab a la península Ibèrica.
- Fomentem projectes de recerca individuals o grupals sobre temes específics relacionats amb la influència àrab.

Exemples pràctics i quotidians

- Mostrem exemples pràctics de la influència àrab en la vida quotidiana, com en la cuina, l'arquitectura o la música, per fer la connexió més rellevant i tangible per als estudiants.
- El llegat agrícola, que encara defineix les nostres hortes, masos i alqueries. O els palmerars. Tant els uns com els altres, reconeguts per la UNESCO i la FAO com a paradigmes de producció sostenibles.

Conceptes clau

Al-Àndalus: el període històric durant el qual els musulmans van governar parts de la península Ibèrica (711-1492). Aquest període va ser fonamental per a la transferència de coneixements i cultura entre el món àrab i Europa.

Arabismes: paraules d'origen àrab que han entrat en la llengua catalana. Exemples inclouen “safrà”, “taronja” i “cotó”.

Toponímia: l'estudi dels noms que designen els habitants d'un lloc. Molts topònims a la península Ibèrica tenen origen àrab, com “Alcarràs” o “Alboraia”.

Cultura material: els objectes físics, recursos i espais que les persones utilitzen per definir la seva cultura. En aquest cas, es refereix a l'arquitectura, les tècniques agrícoles, la ceràmica, etc., influenciades per l'àrab.

Agricultura i tècniques hidràuliques: moltes tècniques agrícoles i sistemes de regadiu introduïts pels àrabs es van integrar a la península Ibèrica i van influir en la manera de cultivar la terra.

Conceptes clau (DIEC2)

musulmà -ana

1 *adj.* i m. i f. [AN] [ISL] [LC] [RE] Que professa la religió islàmica.

2 *adj.* [AN] [ISL] [RE] Islàmic.

àrab

1 1 *adj.* i m. i f. [ISL] [LC] Natural d'Aràbia. *El desert àrab. Els àrabs. Una àrab.*

1 2 *adj.* [ISL] [LC] Aràbic. *Llengua àrab. Cavall àrab.*

2 1 *adj.* i m. i f. [ISL] [LC] Natural d'un país que ha adoptat la llengua i la cultura àrabs. *Els àrabs sudanesos.*

2 2 *adj.* [ISL] [LC] Relatiu o pertanyent a aquests països o als seus habitants. *Els països àrabs. La Lliga Àrab.*

Conceptes clau (DIEC2)

mossàrab

1 *1 m. i f.* [LC] [HIH] [ISL] Individu que conservà la religió cristiana sota domini andalusí. *Els mossàrabs de València i Mallorca.*

1 *2 adj.* [HIH] [LC] [AR] [ISL] Relatiu o pertanyent als mossàrabs. *Art mossàrab. La música mossàrab.*

2 *adj. i m.* [FL] [LC] [ISL] Romandalusí.

mudèjar

1 *m. i f.* [HIH] [ISL] Musulmà que romangué a la península Ibèrica sota dominació cristiana.

2 *adj.* [LC] [HIH] [AR] [ISL] Relatiu o pertanyent als mudèjars. *Art mudèjar.*

i què fem amb "moro"?

Reportatges

SET COSES QUE NO SAPS DE LES ARRELS ÀRABS DE CATALUNYA I DEL PAÍS VALENCIÀ

Entre el 713 i el 1610, els territoris valencià i català van viure un dels períodes més importants i silenciats de la història: nou segles de cultura nativa andalusina de llengua àrab. Què en queda, de tot allò?

— Els conqueridors cristians van rebutjar el nom 'andalusins' i van preferir termes estrangeritzants, com 'sarraïns' i 'moros'

Mudèjar és un terme que s'aplica a la població andalusina ja sota domini de la Corona catalanoaragonesa. Vol dir 'domesticat', aquells a qui s'ha permès seguir vivint a la seua terra. Tot i la pèrdua de sobirania i de drets, van poder viure uns tres segles més mantenint

Lèxic

- Joc amb el lèxic que prové de l'àrab
  - atzar, a la babalà, bacora, corfa, catifa, dacsà, fideu...
- Llatí o àrab?
  - *aceituna* vs oliva
  - alacrà vs escorpí
  - blat de moro vs dacsà, panís o mill
  - bresquilla vs préssec
  - pastanaga, safanòria o carlota?
  - síndria vs meló d'Alger

blat de moro	
blat indi	
blat de les Índies	
mill	
panís	
dacsà	
moresc	
altres respostes	

Sufix -í

Es creen adjectius a partir de noms que indiquen relació o pertinença, principalment per a elements relacionats amb la història medieval o demònims en àrab: marbellí, ceutí, magrebí, zaragocí, andalusí or alfonsí.

Original d'Alexandre Vigo a la Wikipedia Gallega. - Transferred from gl.wikipedia to Commons., CC BY-SA 3.0,

<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=7136297>

Balansiya

València - Balansiya

Quan València era àrab

s. XII-XIII - poeta Ibn Hariq Al Balansí

- restes de la València àrab han desaparegut quasi per complet
  - muralla de Balansiya (segle XI, taifes)
  - Russafa: barri de la gentrificació per excel·lència (de moment)
    - nom àrab, "jardí"

Els àrabs de València capitulen. Representació coetània.

BALANSIYA

Xavi Sarrià amb La Maria,
Xiomara Abello, Noelia Llorens "Titana",
Rafel Arnal i Pep Gimeno "Botifarra"

Quatre poemes de l'Al-Àndalus valencià, traduïts per Josep Piera

LAMENT A LA CAIGUDA DE VALÈNCIA SOTA EL CID

(Ibn Khafaja d'Alzira, 1058 – 1138)

tu ja no ets tu, València, no ets tu;

ja no hi ha cases a les teues cases.

LAMENT A LA CAIGUDA DE VALÈNCIA SOTA EL CID

(Ibn Khafaja d'Alzira, 1058 – 1138)

Un exili ens entristeix i ara n'esperem un altre.

La separació, com sempre, ha acomplit la seua tasca.

No tornarem mai més al Xúquer blau a veure

si els dels rojos cabells llurs llances apunten vers els nostres.

Foto cedida per Dani Ferrer

VALÈNCIA RECOBRADA

(Ibn Tàhir de València, segles XI–XII)

L'enemic ha cremat les millors de les cases

i els senyals que ha deixat ara són cendra i plany.

EPÍSTOLA A UN AMIC A PROPÒSIT DE L'OCUPACIÓ DE VALÈNCIA PER JAUME I

(Ibn Amira d'Alzira)

Què tens als ulls que no paren de plorar?

Què té el teu cor que no troba assossec?

Pateixes la ferida d'una bella que ha partit?

És la joventut perduda que et torna com un miratge?

O és el temps que ha dut dolors com cap crònica no diu?

Tot un mar de tristors ens brama a les entranyes!

Tots els cors desesperats cremen amb flames eternes!

València, ara en mans d'un infidel que n'ha fet la llar,
talment un camp de misèries venut per molts traïdors.

Què en faran dels monuments aquesta gent enemiga?

La ciutat era tan bella amb els seus jardins i rius

que les nits totes tenien un dolç perfum a narcís.

Recursos audiovisuales

Pel·lícules i documentals

[Caure del niu](#). Susanna Barranco (2016). 61'. Versió original en català i castellà (subtítols puntuals en català)

[Sis dies corrents](#). Neus Ballús.

[Llum mudèjar](#). Tourmalet.

Alguna més?

Música

Aixarquía - Palmer

(...)

Es parla algaravia, en les hacs ahpiræh

Llauren els horts dels seus antepassats i els voleu
tirar

Fora vosatroh fasistes, fora del nostre aljub

El moro Musa és dels nostres, portem una faca al cul

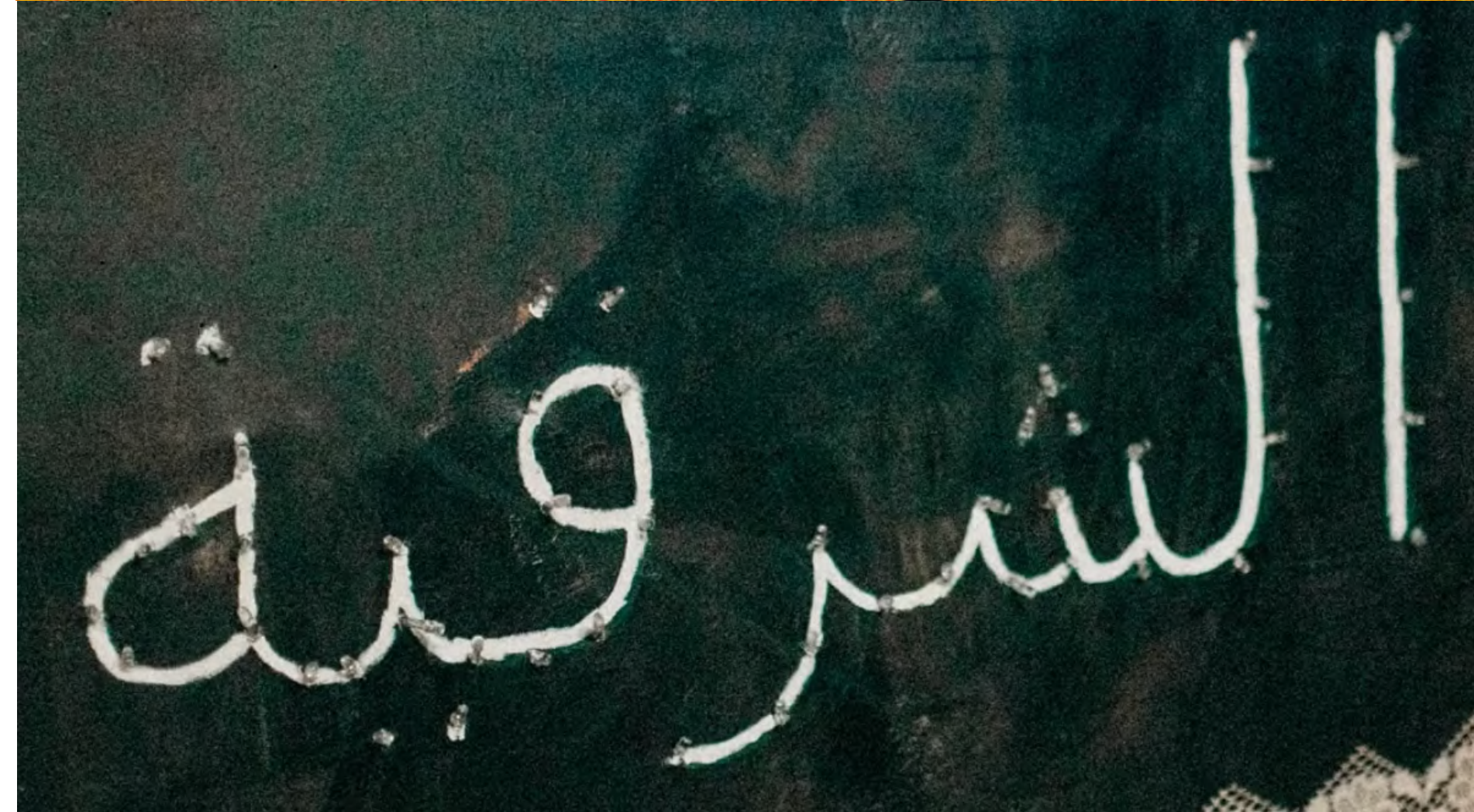
Tots els draris se la xalen

Mon habibi Al-Mu'tamid

En la jam sona jamriyya

I molt de techno sarraí

رحلة موفقة

Pedro Varela, àlbum familiar-Domini públic, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=942407>

Cant de batre

Explica'ns què són els cants de batre, per a les no iniciades.

El cant de batre és que les dones... Torne a repetir, les dones. Això que les dones treballaven menys que els homes és mentira. Les dones el primer que feien era agranar l'era i després agafaven un xorret de vinagre i el voltejaven per tota l'era perquè no entraren les formigues a menjar-se el gra. I, després, les dones començaven a batre. A banda, ser morenos era sinònim de pobresa. Anaven tapades [fins a les ungles]. Tot. El mocador. Només es veia la cara i les mans. Imagina't el que patirien. Però, vull dir-te, el cant de batre és eixe. Però hi ha cants de llaurar, cants de segar, i de les dones a casa, de pastar, de fer dormir els xiquets... Hi ha de tot. Hi ha molts palos. Diuen que els andalusos tenen 42 palos, variants.

[<https://directa.cat/el-cant-de-batre-memborratxa-perque-crec-que-es-el-cant-mes-lliure-i-la-ment-del-poble/>]

Moros i Cristians

[Pàgina](#) [Discussió](#)

Els **Moros i Cristians** són una commemoració festiva de les batalles i lluites entre [musulmans](#) i [cristians](#) durant la [reconquesta](#), així com les tres revoltes [mudèjars](#) que tingueren lloc en els anys posteriors, com la famosa liderada per [Al-Àzraq](#) (vegeu [edat mitjana al País Valencià](#)) i, en el cas de Mallorca, dels pirates sarraïns a l'Edat Moderna. Aquesta commemoració és comuna a molts pobles i ciutats del [País Valencià](#), en especial les [Comarques Centrals](#). Les festes de Moros i Cristians més antigues

Com parlem de les nostres tradicions?

- Moros i Cristians
- Havaneres
- Reis Mags i *Blackface*

Sap que la soca més s'enfila
com més endins pot arrelar.

La Balanguera - Joan Alcover i Maspons

Suggestiments, comentaris, crítiques, debats, preguntes

Moltes gràcies!

Bon estiu!

Bibliografia

Hayes, A., Lockett, K., & Misiaszek, G. (2021). Possibilities and complexities of decolonising higher education: critical perspectives on praxis. *Teaching in Higher Education*, 26(7–8), 887–901.

<https://doi.org/10.1080/13562517.2021.1971384>

Segarra, D. (2023, 29 d'agost). *Set coses que no saps de les arrels àrabs de Catalunya i del País Valencià - Crític*. Crític. <https://www.elcritic.cat/reportatges/set-coses-que-no-saps-de-les-arrels-arabs-de-catalunya-i-del-pais-valencia-167941>

Barceló, C. (2010). Àrab i català en contrast. València: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Want to make a presentation like this one?

Start with a fully customizable template, create a beautiful deck in minutes, then easily share it with anyone.

[Create a presentation \(It's free\)](#)